

87. A Máramaroszigetről és a szomszédos községekből történő deportálások részletei Káhán C. Kálmántól származnak. Lásd még Rosman: *i. m.* A-túlélők személyes beszámolóihoz lásd a YIVO alábbi személyes elbeszéléseit: Moskovits M. (770/168), Drummer M. (770/384), Beck Helén és mások (774/2813) és Káhán A. (776/91). A közösség megsemmisítésének megindító, jóllehet kissé fiktív történetét lásd Elie Wiesel: *Night*. Avon Books, New York, 1969. A máramaroszigeti zsidó hitközséget a háború után újjáalakították. 1947-ben 2308 tagja volt, akik közül sokan a táborokból visszatérve a városban telepedtek le. *Asezările evreilor*, 171. o. Lásd még a 6. függelékét. Máramarosziget és környéke zsidóságának pusztulásáról további részletek: *Genocide and Retribution*, 40–42., 157–162. o., valamint az 1946-os kolozsvári tárgyalás vádirata, *Dosar Nr. 40029*, 23. kötet, 69–79. o.

88. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 104., 106., 142., 143., 407. o.

89. Szemben Pohl hozzáállásával, Bartsch János alpolgármester és Dobosfy Aurél, a város főpénztárnoka tisztességesen viselkedett a zsidókkal. Említésre méltó még Tost László országgyűlési képviselő emberséges magatartása. Görög Arthur: *A kassai zsidóság története és gallériája*. Lipe Friedmann, B'nei B'rak, 1991.

90. Csatóry bűnös tevékenységéről és a kassai zsidó hitközség tragédiájáról részletesen lásd Gaskó Miklós: „Halálvonatok”, *Menóra–Egyenlőség*, Toronto, 1984. június 1., 4. o. Néhány, Csatóryra és Szóóra vonatkozó dokumentum a szerző tulajdonában van. Horváth György háborús bűnös tárgyalási anyagait (Nb. 21592/1945) lásd a budapesti Belügyminisztérium V-99377. sz. aktájában.

91. Abaúj-Torna vármegye zsidóságára vonatkozó dokumentumok találhatóak a MOL 173. és 175. tekercsén. E források felsorolják Abaújkér, Abaújszántó és Alsócéce zsidóit. Tornára vonatkozóan lásd Chaviva Gassner-Guttman: *Torna és környéke élete*. Izrael, é. n., 321–384. o. Különlenyomat a *József tarka köntöse* c. könyvből. Tömör összefoglalóval szolgál a Torna környéki zsidó közösségekről is, nevezetesen Abaújszántó, Abaújszinna, Encs, Forró, Hernádszadány, Nagyida, Szepsi, Szikszó és Szin közösségeiről. Torna zsidó közösségének névsora a 369–374. oldalakon.

92. Munkácsi, *Hogyan történt?*, 82–83. o.

93. Ránki György: *1944. március 19.* 2. kiad. Kossuth, Bp., 1978, 231. o.; *Horthy Miklós titkos iratai*. Szerk.: Szinai Miklós–Szűcs László. Kossuth, Bp., 1963, 447. o.

94. Görög, *i. m.*, 271–273. o. Görög azt állítja, hogy Kassáról 14 000 zsidót deportáltak. Gaskó fent idézett beszámolója szerint Kassáról öt transzportban 15 707 zsidót deportáltak. Lásd még a 6. függelékét.

95. Farkas Tibor volt kassai lakos személyes közlése, aki a háború után Izraelben telepedett le, és a Hitachdut Olei Hungaria, a magyar zsidó bevándorlók szervezete főtitkára lett. Lásd még az YIVO-nál található alábbi személyes elbeszéléseket: Horowitz András (770/165), Wieder W. (776/3), Pollák Erzsébet (776/31), Kohn M. (776/42), Blau E. (776/44), Fuchs B. és Feuer M. (776/84), Friedmann Pál (776/86) és Guttman Ernő (776/93). Lásd még Görög Arthur: *A kassai zsidóság tragédiája* c. kéziratát a Yad Vashem levéltárában 015/17-4.

96. MOL, 154. tekercs.

97. Seidl az egri, a marosvásárhelyi, a mátészalkai és a székesfehérvári zsidók összegyűjtésében is részt vett. Eichmann különleges osztágnak többi tagjához hasonlóan ő is tagadta tevékenysége bűnös voltát. Lásd 1945. október 16-i és 1946. június 4-i vallomását, amelyeket perének előkészítése során a bécsi rendőrségen tett. Ezeket a vallomások az 1961-es Eichmann-perben is felhasználták. Az izraeli rendőrség 06-os irodájának nyilvántartásában a 109. sz. dokumentum anyagát képezik.

98. MOL, 154. tekercs.